

קדו ו... מ...
מקום נבחר...
לפיכך...
קדו ו... מ...
מקום נבחר...
לפיכך...

קדו ו... מ...
מקום נבחר...
לפיכך...
קדו ו... מ...
מקום נבחר...
לפיכך...

קדו ו... מ...
מקום נבחר...
לפיכך...
קדו ו... מ...
מקום נבחר...
לפיכך...

קדו ו... מ...
מקום נבחר...
לפיכך...
קדו ו... מ...
מקום נבחר...
לפיכך...

כל שעה פרק שני פסוקים

פרק חן ממעלות. היט להחייב כרת כדמתיק כדתי
אין חייבין על חומות כרת אבל ללא חיות כיה וכסוך נמי
לחייבין חן לכן כיה וסוך וכלם לא להקדש מיד והבנים נמי
לדמי האכל היט משום שישלם לזכרם מן הקדש כגמר עיפה הכל
לשלי עמלה מחמתין וקדש ולקדש

***ויש פירות אין סומצין:** ויצא 'בדמאי'
ובמעשר וכו': דמאי לא חיי ליה כיה
דבעי מפדו לנכסיה דהי עני ואוכל דמאי
השתא נמי ליה 'דנתן' 'כאבילין' את
העניים דמאי ואת אכסניא דמאי ואמר רב
הנא הנא בית שפאי אומרים אין מאבילין
את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי ובית
הלל אומרים כאבילין ומעשר ראשון שנמלה
התרומה וכו': פשיטא דכיה רבון שנמלה תרומה
היה חיי לא צריכא שהקדמי בשבילים
ונמלה השני תרומה מעשר וכל נמלה
המעשר תרומה גדולה וכדדבי אבדו דאמר ר'
אבדו אמר רבי שבעין בן לקיש *מעשר
ראשון שהקדמי בשבילים פגור פתוחה
גדולה שנאמר 'התרומה כמנו תרומה ה'
מעשר מן המעשר מעשר מן המעשר אמרו
לך ולא תרומה גדולה והתרומה מעשר מן
המעשר אמר ליה רב פפא לאבוי אלא מיתה
אפילו *הקדמי כבדי נמי לפדו אל עילך
אמר קרא *מכל כהנותובם: היינו את כל
התרומה זו ומה ראתה היא אידן והיא לא
אידן: מעשר שני והקדש שנפדו וכו':
פשיטא הבא במאי עסקינו ענהו את הקדש
ולא נתן את הדמיש וקא בשבע לן ראיין
המיש מערב: 'הכהנים בחלה ובתרומה
וכו': פשיטא מדו התיבא כונה שיה לכל אדם
בעינן קמיל *בצות מצות ריבה: 'אבל לא
בטבל וכו': פשיטא לא צריכא בטבל טבול
מדרבנן שרעו בעצין שאינו נקוב: וילא
במעשר ראשון שלא נמלה תרומתו פשיטא
לא צריכא שהקדמי כבדי מדו התיבא
דכאמדי ליה רב פפא לאבוי קא משמע לן
כדשני ליה: ולא כמעשר שני והקדש שלא
נפדו וכו': פשיטא לעולם דנפדו וכאי לא
נפדו שלא נפדו כהלכתן מעשר שני שפדאו
על גב אביבתן דרובא אמר *וצרת הכהנים
*דבר שיש לו צורה הקדש שהולך על גבי
רקע דרובא אמר *נתן הכסף וקם לוה
הנו רבנן ויול ויצא אדם ידו דברו בטבל
שלא נתקן כל טבל נמי הא לא נתקן אלא בטבל שלא נתקן כל צורכו
שנמלה כמנו תרומה גדולה ולא נמלה כמנו תרומה מעשר *מעשר ראשון
ולא מעשר שני ואפילו מעשר עני כמנו תרומה לומר *לא אכסניא עליו חמיו כל האכל
שאישרו משום בל האכל עליו דכיה יצא ושאין אישרו משום בל האכל
הכי אלא כישום בל האכל טבל ואיסורא דרביי לדיכין אולא אמר רב ששת
הא כני ר' שמעון היא דאמר 'אין אישרו על על אישרו דהני ר' שמעון אמר
האכל

קדו ו... מ...
מקום נבחר...
לפיכך...
קדו ו... מ...
מקום נבחר...
לפיכך...

קדו ו... מ...
מקום נבחר...
לפיכך...
קדו ו... מ...
מקום נבחר...
לפיכך...

פסוקים

קדו ו... מ...
מקום נבחר...
לפיכך...

קדו ו... מ...
מקום נבחר...
לפיכך...
קדו ו... מ...
מקום נבחר...
לפיכך...

קדו ו... מ...
מקום נבחר...
לפיכך...
קדו ו... מ...
מקום נבחר...
לפיכך...

קדו ו... מ...
מקום נבחר...
לפיכך...
קדו ו... מ...
מקום נבחר...
לפיכך...

3

פסוקים

קדו ו... מ...
מקום נבחר...
לפיכך...

קדו ו... מ...
מקום נבחר...
לפיכך...
קדו ו... מ...
מקום נבחר...
לפיכך...

קדו ו... מ...
מקום נבחר...
לפיכך...
קדו ו... מ...
מקום נבחר...
לפיכך...

קדו ו... מ...
מקום נבחר...
לפיכך...
קדו ו... מ...
מקום נבחר...
לפיכך...

גבורות ה'

מאדונינו מורינו זרבינו ארי' דבי עילאי ארי
שבחבורה ממנו תצא תורה. לו זרוע עם גבורה.
הוא ניהו גאון מעוזינו מורינו הרב רבי
יהודה ליוואי בר רבי בצלאל
זצלה"ה. אשר היה חביון עוזו ואור תורתו בקהל
קדוש פראג במדינת פיהם.

בעל המחבר ספר גור ארי' על התורה. ספר חסידות
ישראל. נצח ישראל. נתיבות עולם. דרך חיים. באר
הגולה. גור ארי' חרושי גמ"ת. אור חדש. דרשות
מהר"ל. חרושי אגרות מהר"ל.

מספר את הגבורות. אשר פעל קורא הדורות. בצאת
ישראל ממצרים לחירות. כח מעשיו ואת הקורות. אמרתיו
אמרות טהורות. מפנינים ופז יקות. לטועמיהן עינים
מאירות.

יודאיקא פרעסס, אינק.

ניו יארק • תשכ"ט

לפי אשר אמרנו אתי שפיר, דכל יין בעולם הוא סועד קצת, ומקשה וחמרא מי סועד קצת והכתיב ויין ישמח לבב אנוש אבל לא סעיד, וזה הפי' הוא נכון לפי סוגיית הגמרא בלי קושיא. ומדברי הרמב"ם (פ"ו מהל' חו"מ) אבל הוא אוכל מעט פירות או ירקות ולא ימלא כריסו מהם ע"כ. ונראה שפי' הרמב"ם כך מדאמר ר' יוסי אבל מטבל הוא במיני תרגימא ולא קאמר אבל אוכל מיני תרגימא, משמע דרך טיבול דוקא כדרך בני אדם שמתבילין קודם הסעודה כדי שיהיה ממשיך האכילה, וכן פי' הרשב"ם דברים האלו כגון מיני תרגימא וירקות ממשיכין את הלב לאכול, ומשמע כדרך בני אדם העושים כדי שיהיה גורר האכילה אבל לא ימלא כריסו מהם. והא דאמרין כאן שאסור לאכול משעה ט' היינו שאסור לאכול מצה עשירה אבל מצה גמורה אסור מחצות, וכדאמרין בירושלמי (פסחים פ"י ה"א) האוכל מצה ב"ד כאלו בועל ארוסתו בבית חמיו ע"כ. והטעם הוא מפני שמן חצות נאסר בחמץ ועדיין לא הגיע שעת מצות מצה עד הערב ודמיא לארוסה שנתארסה לאיש אחד ועדיין לא הגיע הזמן להיות מותרת לו עד שעת נשואין, לכך לא אמר היושב בסוכה בערב סוכות דהוה כבועל ארוסתו, דהתם שאני שהרי אין שם ארוסה דלא נאסר הבית מלישב שם, אבל בערב פסח דנאסר החמץ ולא הגיע הזמן למצה וזה הוי כבועל ארוסתו בבית חמיו, ואומר שם הבועל ארוסתו בבית חמיו מכין אותו מכות מרדות והאוכל מצה בערב פסח מכין אותו מכות מרדות. ודוקא מצה גמורה אסור לאכול אותה פי' מצה שיוצא בה לערב אבל מצה עשירה שאין יוצא בה אין איסור לאכול ומט' שעות ולמעלה אסור מצה עשירה, וכך פירש הרא"ש והטור, ועל פי דרכים אלו אנו לומדים שמי שאין לו מצה גמורה כלל כי אם מצה עשירה אין מצוה כלל לאכול אותה שאם היה מצוה לאכול מצה עשירה כשאין מצה אחרת היה אסור אפילו מצה עשירה לאכול שהרי ראוי להיות יוצא בה כשאין מצה אחרת:

ויש לדקדק על זה כיון דכתיב (שמות י"ב) בערב

תאכלו מצות ומצה עשירה מצה היא שהרי כל המנחות באות מצה והיו נלושות בשמן ואם כן היכא שאין לו רק מצה עשירה ולא יכול לקיים מצות לחם עוני לפי לא יקיים מצות מצה לכל הפחות ולפי זה אפילו מצה עשירה אסור לאכול, והא דקתני לא יאכל מט' שעות ולמעלה היינו שלא ימלא כריסו משאר מיני תרגימא. ותימא שהביא ראיה מדקאמר בפרק ערבי פסחים לא יאכל מן המנחה ולמעלה ומשמע דוקא סמוך למנחה הוא דאסור אבל קודם לזה שרי, ומדקדק הרא"ש השתא במה איירי אי בחמץ הא אסור משעה ד' ואי במצה אסור לאכול בערב פסח ואי במיני תרגימא הא שרי כל היום, אלא במצה עשירה איירי דאסור מן סמוך למנחה וקודם לזה שרי ע"כ דברי הרא"ש, ובודאי אין ראיה לדברי הרמב"ם דלא שריא במיני תרגימא רק מעט אבל לא ימלא כריסו מהם, ואף לדברי הרא"ש דכל מיני תרגימא שרי אפילו אינו אוכל דרך טיבול אפשר לאוקמה במצה המבושלת ופרוסה קיימת וק"ל כר' יוסי שאין יוצא במבושל דבעינן טעם מצה אף על גב דלענין המוציא בודאי לחם הוא ומברכין עליו המוציא היכא שהפרוסה קיימת ויש כאן תואר לחם, לענין מצה לא נקרא מצה כיון שאין בו טעם מצה שהוא מבושל, ושמא בהאי גוונא שרי בערב פסח דלאו מצה הוא כלל אבל מצה עשירה מצה היא, ואם מיני תרגימא שרי לגמרי אם כן למה הוצרך בגמרא דמטבל במיני תרגימא הוי ליה למימר דכל מידי דלאו פת שרי לאכול משום דלא סעיד אבל בודאי כל מידי אסור לאכול ולא שרינן רק מאי דמביא תאות המאכל דהיינו דבר מועט כגון טבול במיני תרגימא, ועוד דקאמר אחר זה רב יצחק מטבל בירקא וש"מ דלא כל מידי דאכילה שרי אלא כגון הטבול וכיוצא בזה שהוא גורר תאות המאכל. אמנם בודאי הא מילתא נראה פשוט אם אין שום מים במצה דבכהאי גוונא לאו משום מצה עשירה בלבד אינו יוצא בה רק משום דלא בא לידי חימוץ ובודאי במצה שאינה בא לידי חימוץ אינו יוצא בה כלל אף בשעת הדחק דהוי כמו אורז

ודוחן דלא הוי מצה כלל וכהאי גוונא בודאי שרי. ור"ת שהיה מתיר בודאי כהאי גוונא התיר והא לא הוי טעמא משום מצה עשירה שזה שייך במצה שיש בה מים ומי פירות ביחד דזה בא לידי חמוץ רק דהוי מצה עשירה אבל אם נלושה במי פירות בלבד דבר זה לא בא לידי חימוץ ושרי

לגמרי:

והא דתנן לא יאכל מן המנחה ולמעלה בערבי פסחים הטעם משום חיובא דמצה שלא יבא לאכול מצה אכילה גסה ופריך בגמרא אהא דקאמר דאף ר' יוסי מודה בע"פ שלא יאכל מן המנחה ולמעלה ומקשה מהא דאמר ר' ירמיה א"ר אבהא א"ר יוחנן א"ר יוסי בר חנינא הלכה כר' יהודא בערב פסח הלכה כר' יוסי בערבי שבתות הלכה כר' יהודה בערב פסח מכלל דפליגי אף בערב פסח ומתריך לא מכלל דפליגי בהפסקה וקאמר שם לא זוו משם עד שקבעו הלכה כר' יוסי ואמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה לא כר' יוסי ולא כר' יהודה אלא פורס מפה ומקדש. רב אלפס לא הביא רק דברי שמואל דפורס מפה ומקדש ודחה דברי ר' יוחנן ור' חנינא שפסקו הלכה כר' יהודה בע"פ והלכה כר' יוסי בערבי שבתות. ומפרש הר"ן והרמב"ם טעם הדבר דהלכה כשמואל משום דתניא כותיה דתניא ושון שאין מביאין את השלחן ואם הביא פורס מפה ומקדש והיינו כשמואל דהא לר' יהודה לא סגי בפורס מפה רק צריך עקירת השלחן לגמרי. ולר' יוסי לא צריך פריסת מפה כיון דסובר דאין מפסיקין א"כ לא צריך פריסת מפה. ואם כן כשמואל אתיא וסיפא דברייתא דקתני אם הביא כו' לא הדר ארישא דברייתא דקתני ושון וכו' אליבא דר' יהודה ור' יוסי אלא סיפא דקתני ואם הביא תנא קאמר לה. כך פי' הר"ן. אבל קשיא לי מנ"ל לומר כך דשמא אף ר' יהודה מודה דסגי בפריסת מפה דהא דמצריך אליבא דר' יהודה הנ"ק לגמרי היינו כשהוא אוכל כבר ואם לא יפסד בעקירת שלחן אין נראה שהסעודה באה לכבוד שבת לכך צריך עקירת שלחן. אבל כאן שלא אכל קודם סגי בפריסת מפה. אף על גב

דר' יוסי קסבר דאין מפסיקין היינו משום שאכל כבר לא הצריכו חכמים להפסיק במידי אבל כשלא אכל לא סבר כך. דהא ע"כ צ"ל אליבא דר' יוסי כך דהא אף על גב דסבר ר' יוסי אין מפסיקין קאמר ושון שאין מביאין את השלחן עד שיקדש וע"כ היינו טעמא משום דלכתחלה יש לו לקדש תחלה ולא אמרו אין מפסיקין אלא א"כ כבר אכלו. וה"נ מודה ר' יוסי שצריך פריסת מפה כיון דלא אכלו תחלה. ויש לפרש דרב אלפס ס"ל דטעמא דר' יוסי דלא יקדש באמצע סעודה ולא יפסיק בעקירת שלחן רק יקדש כך באמצע סעודה. משום שאין נראה שהסעודה באה לכבוד שבת כיון שלא הפסיק בעקירת שלחן. לכך סבר ר' יוסי שאוכל עד שתחשך ומפסיק ומקדש ואם יקדש בתוך הסעודה לא היה ניכר שהסעודה באה לכבוד שבת. והשתא הוי שפיר סייעתא דהא חזינן דפורס מפה ומקדש הוי שפיר היכר שהרי אם הביא השלחן פורס מפה ומקדש ולא אמרינן דלא הוי היכר שהסעודה באה לכבוד שבת וא"כ בתוך הסעודה נמי פריסת מפה הוי הכי שפיר: ועוד נראה טעם רב אלפס שפסק כשמואל דאי לאו דידע שמואל דחכמים פליגי לא היה פוסק דלא כר' יוסי ודלא כר' יהודה אבל ידע שמואל בקבלה דחכמים חולקים ואמרי דסגי בפריסת מפה ומקדש. והכי אתא בירושלמי (שם) דחכמים חולקים על רבי יוסי ועל רבי יהודה ולפיכך יש לפסוק כשמואל. ולפיכך דחה רב אלפס דברי ר' יוחנן ור' יוסי בר חנינא. ואף לענין פסח סגי בפריסת מפה ומקדש דאין לומר כלל דבפסח צריך עקירת שלחן לגמרי. דאין סברא לחלק דכיון דפריסת מפה הוי סלוק סעודה א"כ לגבי פסח נמי דהא לא בעינן בפסח רק שיפסיק ויאכל מצה. ורשב"ם פסק כשמואל בשאר ערבי שבתות ובערב פסח צריך הפסקה בעקירת השלחן. ודברי תימה מאוד דהא הומרא דפסח לא הוי רק משום אכילת מצה ולהא מלתא סגי בפריסת מפה כמו בשאר ערבי שבתות דלמה לא סגי בע"פ ג"כ. ודברי רב אלפס הם עיקר. ודקדק הרא"ש מהא דתנן לא יאכל אדם מן

המנחה ולמעלה עד פסח אסור לאכול עד ערבי שבתות מותר ל לאכול קודם הלילה דאיתקש מצה לפסח נאכל בלילה ע"כ. וצ צריך להיות בלילה ואם כן איך י דמי לקדוש אף על ג לקדש ביום כשמוסי הקדוש מוכיח שהוא לקדש ביום שהקדוש שמקדים הקדוש לענן הקודש אבל לאכול ז סוף סוף האכילה ביו סעודת שבת ביום הלילה וכיון שנמשנו בשבת ג"כ ואף על בשבת כיון שאכל שהסעודה היא לכב דצריכה שתהא אז שהסעודה נמשכת הממהרים עד שמפ היום

ואפילו עני שבישו שמסיב בו זכר לחירות. ופי' שתרגם (בראשית) שהוא מלשון סבוב שאז"ל (כהובות קי) סמיכה עמידה טובו אבל לעולם הסבה נראה שיושב כדי להסב לאכול על ין ולא אמר עד שישו כוסות צריכים הכ בהסבה לא יצא וצ צריך גם כן הסבו שאינו זכר לחירו

שיל"ת

ספר

שאלות ותשובות

כתב סופר

השלם המפואר

מרבינו גאון ישראל וקדושו, רכבו ופרשיו,
בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, ריש מתיבתא וריש גלותא,
מאור ישראל, רבן של כל בני הגולה

רבינו **אברהם שמואל בנימין סופר** זצוק"ל

אב"ד וריש מתיבתא דק"ק פרעסבורג המעטירה, ושם חלקת מחוקק ספון, זי"ע

מהדורה חדשה, מושלמת ומפוארת, באותיות מאירות עינים,
בתוספת תיקוני טעויות על פי הגהה מדויקת, קיטוע ופיסוק,
פתיחת ראשי תיבות, תוספת מראי מקומות, ציוני השוואות, הערות והארות

◆ ◆ ◆
ליקוטי הערות

יוצא לאור על ידי מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי יד

ע"ש החתם סופר ז"ל

עיה"ק ירושלים תובב"א

שנת תשע"ד

מדיעבד, וכתב דאסור ללוש רק כמים לכב, והוא מדר' יהושע בן לוי בירושלמי, ובפ"ו כתב דאם לש בשארי משקים יצא, כתב אם לש לכתחלה לא, אבל בדיעבד יצא, חוץ מיינ שמן ודבש וחלב דבאלו אפילו בדיעבד לא יצא, דיין שמן ודבש ממעט רבי עקיבא מלחם עני, וחלב נפקא מדר' יהושע בן לוי לחד לישנא, דאין לומר דחלב כשאר משקין לכתחילה דלא, למה אמר לא תלושו לי בחלבא, הוה ליה לומר לא תלושו לי במשקים כדאמר בירושלמי, שמע מינה דחלב אפילו בדיעבד לא יצא, ואתי שפיר.

כרבי עקיבא, לא לענין מצה עשירה ולא לענין דאינו ממהר להחמיץ, וש"ס דמייתי דר' יהושע בן לוי, משום דעיקר כלישנא בתרא דלא תלושו לי בדובשא וכו', והשתא אתי שפיר דכתב הרי"ף דלישנא בתרא הוא דלא תלושו לי בדובשא והוא העיקר, ואתי שפיר נכון ועיין.

והנה הרמב"ם פ"ה (ס"ג) כתב דיומא קמא אסור ללוש אלא עם מים בלבד, מדכתב אלא עם מים בלבד, משמע דחוץ ממים לא ילוש ביומא קמא, ובפ"ו כתב דבשאר מי פירות יוצא מלבד יין שמן ודבש וחלב, וכבר נתקשה הבית יוסף (סג) בסתירה זו, ונראה לפע"ד דרמב"ם דייק מדנקיט רבי עקיבא ג' דברים דוקא הם, ונוסף עליהם חלב מדר' יהושע בן לוי, וצריך לומר דרבי עקיבא שביק חלב דלא שכיח ללוש בו, והראנו פנים מסבירות מן הסוגיא כוותיה דוקא אלו, אלא דבירושלמי (פ"ג ה"ד) איתא וז"ל, אמר ר' יהושע בן לוי אותו כזית שאדם יוצא בו צריך שלא יהיה בו משקין, והקשו על הרמב"ם מירושלמי הנ"ל דמפורש אמר ר' יהושע בן לוי שלא יהיה בו משקין, וכוללם יחד דכל משקים לא יהיה בו.

ונראה לי דס"ל לרמב"ם לפי מסקנת ירושלמי שם, דר' יהושע בן לוי אמר צריך למצוה ולא לעכובא, ועיין מפרש (קטן הערה ד"ה והמנין) למצוה מדרבנן, ויבואר לפנינו אי"ה כוונת סוגית ירושלמי, על כל פנים ר' יהושע בן לוי לא איירי רק לענין לכתחלה ומדרבנן, וס"ל לרמב"ם לכתחלה גם בשארי משקים אסור ללוש ביומא קמא ובדיעבד יצא, ורבי עקיבא דמפיק מכתוב דקרא עני שיהיה לחם עני, לאפוקי שנלושה ביין שמן ודבש בדיעבד לא יצא, ודוקא במשקים אלו אבל בשארי משקים יוצא.

והשתא אתי שפיר פסקי הרמב"ם, דבפ"ה כתב דאסור ללוש היינו לכתחלה ולא איירי שם

והנה מלשון הרמב"ם וסתמת דבריו שבפ"ו שכתב מצה שלשה במי פירות יוצאים בה ידי חובתו, משמע דאפילו לא עירב מים כלל יצא ידי חובתו, וכן נראה לו להרב המגיד (סג) בשיטת הרמב"ם, ומביא דעת היש אומרים והיא דעת רמב"ן במלחמות (סג) דכל דליכא תערובת מים דקיי"ל דאינו מחמיץ אינו יוצא מתרי טעמי, חדא דכל דאינו בא לידי חימוץ אינו יוצא בו, מהקישא דלא תאכל עליו חמץ, ועוד משום דלא אפשר לקיים ושמרתם לשם מצוה כיון שאינו בא לידי חימוץ, והנה מטעם ראשון דכל שאינו בא לידי חימוץ אינו יוצא הרגיש הרמב"ן דיש לחלק בין אם הקמח הוא ממין שאינו בא לידי חימוץ, בין נילושה במי פירות שהיה אפשר לבוא לידי חימוץ כשלש אותה במים, ועיין לחם משנה (סג) שכתב חילוק זה, ועיין פרי חדש (סי' מס"ג ס"ק א').

ומה שכתב רמב"ן דבעי שיהיה שימור לשם מצוה, ומביא ראיה מירושלמי (סג) דמצוה רבוכה אינו יוצא כיון דלא בעי שימור לשם מצוה, דבעי דוקא שיהיה דבר דצריך שמירה לשם מצוה, ויעשה בה שימור לשם מצוה, ומן הירושלמי בוודאי קשה על הרמב"ם ורז"ה, והפרי חדש (סג) נדחק משום הכי דכוונת הרמב"ם מי פירות עם

י. משום שהרי"ף כתב שם דהלכה כר"ע שאף כמים שרי משום דריב"ל סבר כוותיה, ע"כ כתב דהעיקר כלישנא בתרא דריב"ל איירי במים.

11) Bereshtin, yehozkel, ha-Levi

ספר דברי יחזקאל

כולל
הערות והארות חידושי הלכות
וביאורי סוגיות

חובר בעהשי"ת מאת
יחזקאל הלוי ברשטיין
בלא"א מוהר"ר צבי הירש ב"ר יעקב ז"ל
ר"מ בהישיבה הק' "אור-ישראל" בסלאבאדקא (ליטא)

נדפס מחדש עם הוספות
ע"י הוצאת ספרי-קודש "מישור"
בני-ברק תשס"א

סימן יא בענין חמשת המינין

ומשו"ה לא דרשינן היקשא לענין מצה עשירה גם כן משום דעיקר ההיקש ללמד על המינין בלבד אתא.

→ [ב] שוב ראיתי שדבר זה מפורש בתורתן של ראשונים דהרמב"ן במלחמות לקמן (דף ל"ו) כתב וז"ל ועדיין דברי בעל המאור קרובים אלא שיש לי לרחקם ולסמוך דברי רבינו הגדול, שהרי הביאו בגמרא דברי ריב"ל ללמד שאין יוצאין ביום ראשון במצה עשירה כדברי ר"ע ואי בלא מים תיפוק ליה שכל שאינו בא לידי חימוץ אין יוצאין בו במצה, וא"ת לשאר מינין נצרכה הא ליתא כדאיתמר לעיל בדר"ל דברים שאין אדם יוצא בהן יד"ח בפסח כגון מצה עשירה אין חייבין על חימוצה כרת, ואע"פ שיש במינו חמץ ומצה, ואע"פ דאידחי הך סברא במסקנא לומר שיש שחייבין על חימוצו כרת ואין יוצאין משום שאינה קרויה מצה אבל אין לך דבר שאינו בא לידי חימוץ שיהיו יוצאין בו משום מצה דהא איתקוש, ועוד בענין שימור דלישה ואפיה דכתיב ושמרתם את המצות יצתה זו שאינה צריכה שימור לפי שאינה באה לידי חימוץ, ותניא לקמן יכול יצאו יד"ח ברבוכה ת"ל ושמרתם את המצות מצה שצריכה שימור יצתה זו שאינה צריכה שימור, הא למדנו למצה שנילושה בלא מים שאפילו היתה עניה אין יוצאין בה, מעתה ריב"ל שהביאו דבריו ראייה לדברי ר"ע ע"כ כשנילושה במים קאמר עכ"ל, הרי מבואר מדבריו דנקט לדבר פשוט מסוגיא זו דההיקש לא ללמד על המינין אתי אלא כל שאינו בא לידי חימוץ אע"פ שיש במינו חמץ ומצה לא מהני, ואפילו למסקנא שנדחה הך היקשא דר"פ בטעמא דר"ל להקיש חמץ למצה, מ"מ הך היקשא דמצה לחמץ נשאר גם במסקנא אע"פ שאינו ענין לדין המינין אלא בענין שאפשר לבא לידי חימוץ בפועל.

→ אמנם מדברי הרמב"ם (פ"ו מהלכות חמץ הל"ה) שכתב מצה שלשה במי פירות יוצא יד"ח בפסח אבל אין לשין אותה בין או כשמן או בחלב משום לחם עוני כמו שביארנו ואם לש ואכלו לא יצא יד"ח עכ"ל, ובמ"מ כתב וז"ל וראיתי מי שכתב שאינו יוצא במצה הנילושה במי פירות בלבד אלא עם תערובת מים לפי שאנו צריכים שימור מחמץ וכל שאינו מחמץ אין יוצאין בו ידי מצה, וכבר נתבאר שמי פירות לבד אין מחמיצין ודבר נכון הוא עכ"ל, והוא מדברי המלחמות הנ"ל ולא חש כלל להביא קושית המלחמות דאיך יוצאין במצה הנילושה במי פירות לבד הא אינו בא לידי חימוץ משום דס"ל בדעת הרמב"ם דעיקר ההיקש

ענה א

76 [א] תנינן בפסחים (דל"ה) אלו דברים שאדם יוצא בהן יד"ח בפסח בחטים בשעורים ובכוסמין בשיפון ובשיכולת שועל, ובגמרא מפרש טעמא דילפינן מהיקשא דכתיב לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהן יד"ח בפסח אבל שאר מינין שאינן באין לידי חימוץ לא, וכן לענין חלה מבואר במתניתין (רפ"ק חלה) דדוקא בהנך חמשת המינין חייבין בחלה וטעמא משום דילפינן בג"ש לחם לחם ממצה כמבואר במנחות (דף ע') יעו"ש.

6 ויש להסתפק אם עיקר הקישא ללמד על המינין אתי ולא הקפידה תורה שהלישה תהיה באופן שבאה לידי חימוץ כיון שעיקר המין בא לידי חימוץ, ואם כן באופן שהלישה באה לידי חימוץ אלא שאינו מחמשת המינין כמו שיתבאר בסמוך לא מהני לענין מצה וחלה, או דלמא דעיקר מה שהקפידה תורה הוא רק על אופן הלישה שתוכל לבא לידי חימוץ אבל במינין לא הקפידה תורה, ולפי"ז גם בחמשת המינין אם הלישה היא באופן שא"א לבא לידי חימוץ לא מהני וכשאר מינין שבאין לידי חימוץ ג"כ סגי.

ולכאורה נראה להביא ראייה לזה מהא דאמרין בסוגיין אמר רבב"ח אמר ר"ל עיסה שנילושה בין ושמן ודבש אין חייבין על חימוצה כרת א"ל ר"ה בריה דר"י לר"פ מ"ט דר"ל אמר ליה דאמר קרא לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות, דברים שאדם יוצא בהן יד"ח במצה חייבין על חימוצו כרת והא הואיל ואין אדם יוצא בהן יד"ח דהויא ליה מצא עשירה אין חייבין על חימוצה כרת. איתכיה ר"ה בריה דר"י לר"פ המחיה וגמעו אם חמץ הוא ענוש כרת ואם מצה הוא אין אדם יוצא יד"ח בפסח והא הכא דאין אדם יוצא יד"ח במצה וחייבין על חימוצו כרת איתער בהו ר"א בר אבין א"ל דרדקי ה"ט דר"ל משום דהו"ל מי פירות ומי פירות אין מחמיצין ע"כ, ומבואר מזה דבהס"ד דהש"ס דרשינן הך היקשא לענין מצה עשירה שאין חייבין על חימוצה כרת משום שא"א לבא לידי מצה, ואע"פ שהמין בא לידי מצה מ"מ כיון שאין הלישה באה לידי מצה ממעטינן מהך היקשא אלמא דעיקר ההיקש לא ללמד על המינין אחי, אמנם לפי המסקנא דדחי הש"ס הך טעמא מברייתא דהמחיה וגמעו דיש דברים שחייבין על חימוצן כרת אע"פ שאין יוצא בהן יד"ח מצה, אלמא דלא דרשינן הך היקשא אלא לענין המינין בלבד

למסקנת הש"ס דאידיחי דברי ר"פ אינו בא אלא ללמד על המינין וכל דבמינו איכא חמץ ומצה סגי, ובגוף קושית הרמב"ן דכל שא"א לבא לידי חימוץ אינה בכלל משומרת יתבאר בסמוך בע"ה.

וראיתי במג"א (סימן תנ"ד סק"א) וז"ל טובין פירש"י קליפת חיטים הנושרת בשעת כתישה ומורסן הנשאר בנפה ע"ש, מוכח קצת דבא לידי חימוץ מדיוצאין בהן יד"ח מצה לדעת רש"י, ואפשר לומר כיון שהוא ממין הבא לידי חימוץ יוצא בה יד"ח עכ"ל, הנה נסתפק במה שנחלקו הרמב"ם והרמב"ן לפי מה שנתבאר. ל

[ג] ונראה להביא קצת ראייה מדברי רש"י בסוגיין דקאי בשיטת הרמב"ם בזה, דהנה בהך ברייתא דהמחהו וגמעו אם חמץ הוא ענוש כרת ואם מצה הוא אין יוצא יד"ח פירש"י טעמא משום דלא דרך אכילה קאכיל ליה עכ"ל. וראיתי בהגהות הרש"ש ובגליון מוהרש"א שתפסו בכוונת רש"י דהו"ל שלא כדרך אכילה ומשו"ה אין יוצא יד"ח מצה דבעי כדרך אכילה דוגמת איסורין שאינו חייב אלא בכדרך אכילה. ועפ"ז כתבו לפשוט מכאן מה שנסתפק המ"ל (פ"ה מהלכות יסוה"ת) אם במ"ע דאכילה שייך גם כן הך דינא דכדרך אכילה כמו דשייך באיסורין יעו"ש, ובמחכ"ת לא עמדו בכאן על כוונת רש"י, דאי נימא דלאו דרך אכילה היא אם כן מ"ט דחמץ דחייב והלא באיסורין ודאי בעי דרך אכילה, אלא כוונת רש"י הוא בפשוטו דבחולין (דף ק"כ) פריך הש"ס על הך ברייתא דהמחהו וגמעו, בשלמא אם מצה הוא אין אדם יוצא בה יד"ח בפסח לחם עוני אמר רחמנא והאי לאו לחם עוני הוא, אלא אם חמץ הוא ענוש כרת אכילה כתיבא ביה אמר ר"ל קרא נפש לרבות את השותה ע"כ, וס"ל לרש"י דהא דרבי רחמנא נפש לרבות השותה אינו אלא לענין חיובא דחמץ אבל לענין מצה דלא כתיבא ביה נפש אינו יוצא בשתיה, וזהו מ"ש רש"י בסוגיין דלאו דרך אכילה קאכיל ר"ל דדרך שתיה לא מהני במצה דאכילה כתיב ביה דחמץ גופיה אילולא דרבי קרא דנפש היה פטור מה"ט דאכילה כתיב ביה, ועי"ש בתד"ה לחם עוני אמר רחמנא הו"מ למימר נמי אכילה כתיב ביה עכ"ל, ואין כוונתם דלמסקנת הש"ס אידיחי הך טעמא אלא דהך טעמא קאי גם למסקנא וזה ברור בכוונת רש"י.

ומה שהוצרך רש"י בסוגיין ליכנס בדוחק הזה ולפרש טעמא שלא הוזכר בש"ס שם ולא פירש הטעם דלחם עוני דאמר שם להדיא, נראה דהנה באור שמח (פ"ז מהלכות מאכלות אסורות) כתב לתמוה על סוגית הש"ס דילן דמאי פריך לר"ל מברייתא דהמחהו וגמעו, דכמו דס"ל לר"ל על

מצה עשירה ליכא חיוב חמץ כמו כן בהמחהו וגמעו לא יהא חיוב כרת, דהא זהו ברור דאם כבר לשו עיסה במים ואח"כ עירבו בתוכה יין ושמן קודם אפיייה ודאי דאין יוצאין בה יד"ח מצה, ולענין חמץ אם כבר החמיצה בעודה עם המים לבד וכבר חל איסור חמץ תו לא פקע אח"כ אם עירב יין ושמן, דנהי דס"ל לר"ל דעיסה הנילושה ביין ושמן אין חייבין על חימוצה כרת, היינו אם בשעה שצריך לחול איסור החמץ הוא באופן שא"א לצאת בו יד"ח, אבל כאן בעודה במים לבד כבר חל עליו איסור חמץ ותו לא פקע אח"כ, דהלא אפילו נפסלה מאכילת אדם והכלב יכול לאוכלה גם כן נשרפת בפסח, ואם כן מאי פריך לר"ל מברייתא דהמחהו וגמעו דאמאי חייב משום כרת דאין יוצא יד"ח מצה, הא כיון דכבר חל עליו איסור חמץ קודם שהמחהו תו לא פקע אח"כ ויעו"ש, וכדי ליישב קושיא זו פירש"י טעמא דאין אדם יוצא יד"ח מצה הוא משום דדרך שתיה לא מהני במצה, וע"ז שפיר פריך הש"ס דא"כ דילפינן חמץ ממצה לכל דיניהם מהך היקשא כמו דס"ל לר"ל אם כן גם לענין הך דינא דלרבות השותה גם כן נקיש חמץ למצה וע"כ דהך היקשא לא נאמר לכל מילי אלא לענין חמשת המינין לבד.

ומעתה אם נימא דדעת רש"י כמו שכתב הרמב"ן דגם למסקנת הש"ס הך היקשא דבא לידי חימוץ אדם יוצא יד"ח מצה לא למינין נצרכה דרק הך היקשא דר"ל בלבד שרצה להקיש חיוב החמץ לדין מצה אידיחי במסקנא אם כן תיקשי טעמא מאי כיון דאין היקש למחצה, וכי היכי דרשינן להקיש מצה לחמץ ה"נ נקיש חמץ למצה דאין היקש למחצה, ולא שייך לומר דבכאן גלי קרא דלא נימא הך היקשא דהיכן גלי קרא במצה דאין אדם יוצא יד"ח בשותה, דהא עיקר טעמא דרש"י הוא מצד דלא רבי קרא במצה לרבות השותה ואי נימא דבמסקנא קאי הך היקשא אם כן נקיש מצה לחמץ להך דינא דשותה שיוצא יד"ח בשותה כמו שהקשה הש"ס לפטור בחמץ מטעם זה, וע"כ מוכח מדברי רש"י דלמסקנא הך דר"ל אידיחי לגמרי ר"ל דלא דרשינן היקשא רק לענין המינין בלבד וכל שאינו בא לידי חימוץ יוצא יד"ח כדעת הרמב"ם.

והרמב"ן נראה שמפרש דטעמא דאין אדם יוצא יד"ח מצה הוא מטעם לחם עוני כמבואר בחולין או כמ"ש הש"ס שם דלאו לחם הוא, וכן מבואר בפ"ה בסוגיין ולפ"ז גלי קרא דלענין זה חלוק חמץ ממצה שלא נדרוש הקישה בזה אבל לכל מילי דרשינן הך היקשא אף שלא לדין המינין, אמנם מדברי הש"ס לקמן (דף ל"ה ע"ב) עלה דברייתא דאין יוצאין במצה של טבל משמע כדברי הרמב"ן יעו"ש.

16

דיבוס שאני. דאפי' היבס והיבמה אינס מחויבים במלות כלל שהם חרשים מרקיים המלוה וקנאה ע"כ דוחה הל"ת. ומ"מ כיון שהם אינס מחויבים דפטרינהו רבנן. כ"ש שאחרים אינס ערבים. ואזיל מעלה העשה דרבים. ושיב אינו דוחה לל"ת ועשה. וע"כ אם בעלה לא קנה. ומ"מ כיון שדבר אחר דהוא תק"ח גרם לה לאסור לא חשיב בה אינו עולה ליבוס מה"מ כמ"ש הרשב"א ריש יבמות לענין יבמה שגדרה הנאה מיבמה במ"י בעלה החליץ ע"ש. כן ל"ל לדעת הר"ש והר"ן. ומ"מ דעת הח"ס והרשב"א בשם בה"ג דגם לאסקנא גם טעמא דרבי רחמנא יבמתו לענין חייבי עשה ול"ת:

ב) ורפענ"ך דהרמב"ם למד מהא דיש קנין לנכרי בא"י להפקיע ממעשר. ואפי' לקחו ישראל ומירחן פטור. דאם מירחן נכרי גם למאי דק"ל אין קנין פטור. וקשה מה בכך דיש קנין. לא יתא קרקע נכרי אלא כח"ל. וכיון שבאו לישראל הרב בא"י יחייבו. וזוה הוכיח הרמב"ם דאינו חייב אלא מדבריהם. וכן למ"ד יש קנין חייב מדבריהם כדאימא במנחות (ל"א:) ועיין הלכה י' דמפרש דטעם דמ"ד יש קנין דמפקעת קדושה. ופשוט בח"ל אין בו סרך קדושה. והחילוק שבין תרומה לחלה דתרומה מהחלה היכף משתלשה דאם הקדימו בשבליס הוה תרומה והמפריס חלמו קמח אינה חלה:

סימן תכג

א) משנה ב' עפר הוצה לארץ שבא בספינה לארץ חייבת בטעשרות ובשביעית אמר ר' יהודה אימתי בזמן שהספינה גוששת. במל"מ פ"ב מהלכות ביכורים דבא"ת גוששת אפי' בעפר א"י פטור מה"מ דהוי כוורע בעלין שאינו נקוב. וכן נראה מוכח דטעם הפטור משום עלין שאינו נקוב. דאי משום ח"ל כיון שבה לארץ יחייב כמו פירות ח"ל שנכנסו לארץ אף דעלין שאינו נקוב חייב מדרבנן. מ"מ ז"ה שינק מעפר ח"ל וחיובו דנכנסו לארץ אינו רק מדרבנן ע"כ בעלין שאינו נקוב לה גזרו ועי' מ"ש בספר אגלי טל מלאכת קולר סק"ח:

ג) ולכאורה עוד יש ראי' מעלין שאינו נקוב דפטור. אך ז"א דעלין שאינו נקוב גרוע מח"ל דכירושלמי בעי א"ס מנכך עלי' המוליא:

ד) ובוה יש ליישב כוגיא דגיטין (מ"ז.) דמקשה למ"ד יש קנין לנכרי מהא דלקט שכמה ופ"הא של נכרי חייבין במעשר אלא"כ הפקיר. הוכי דמי כו' אלא לאו דנכרי ולקטינהו ישראל טעמא דהפקיר הא לא הפקיר חייב. ולכאורה קשה דאימא דחייב מדרבנן כמפורש במנחות (ל"א.) דלמ"ד יש קנין מ"מ חייב מדרבנן. ולפ"מ י"ל דמה דחייב מדרבנן משום דנכנס אר"כ לא"י שבה ליד ישראל. וקושיית הש"ס דא"כ לא מהני ההפקיר הנכרי. כיון שזכה בה ישראל ושלקט בתוך שנה נכרין קודם שבה לא"י. והוא כ"ש מ"מ בש"מ הובא לעיל פ"א משנה ב' דזכה במחוכר חייב במעשרות כיון שבה ליד ישראל קודם שיכל לחול עליו שם הרומה. כ"ש שזכה בה בעודה חוץ לארץ:

ב) שם עושה שניאושה במי פירות חייבה בחלה. והר"ש כתב והביא ירושלמי דריב"ח אמר דלר' עקיבא דאמר דמי פירות אין מחזרין לטיואה. ה"נ ה"ן מחזרין לחלה. ור' יוחנן אמר דרע"ק מודה דמחזרין לחלה. ונראה דלריב"ח הליבא דר"ע לא מביס דלא הוה שיעור חלה ביחד. אלא משום דלא חשיב לישא כיון שאינו מחבר את הקמח להיות אחדן ר"ח בר בא בשם ריב"ל אינו מחבר מכולן אלא שבעה משקין בלבד. והרמב"ם כתב עיבה שגילוסה צ"ן ושמן ודבש חייבת בחלה. וכתב בכ"מ דפסק דלא כרע"ק. ובב"י כתב עוד דמדלא כתב דמי פירות פטור מכלל שגם במ"פ מחייב:

ה) שם בר"ש דר' יוסי סבר דאין עשה דוחה ל"ת אלא כשכתובה בלידה. והקשה ל"י מהניחין דיבמות דאיסור מלוה ואיסור קדושה הוללה ולא מתיבמה ואפי' מתיבמת היתה אי לאו דגזרינן ביאה ראשונה אטו ביאה שני'. וי"ל דסבר ר' יוסי דהאי דחוללה כדבעי למימר בגמ' דרבי רחמנא יבמתו דיש לך אחרת שזולה להל"ה ואינה עולה ליבוס כ"י. משמע מדבריו דלמה דק"ל עשה דוחה ל"ת אפי' שאינו כהוב בלידו למסקנא א"ל לקרא דיבמתו. דהא דחוללה משום דעשה דוחה לל"ת ומדאורייתא מתיבמת. ותמוה דמה נעשה לחלמה מן הנשואין לכה"ג דאין עשה דוחה לל"ת ועשה ואם בעלה לא קנה כדאימא דיבמות שם. ולמה חוללה. ובמ"י הר"ן סנהדרין (י"ט.) דאפי' אלמנה מן הנשואין מתיבמת מה"מ דעשה דוחה ל"ת ועשה שאינו שיה בכל. ותמוה ג"כ דא"כ אמאי א"ס בעלה לא קנה:

ג) ור"ד ר"י הדברים תמוהים. דבהדיא פסק בב"י המשניות דטבול יוס כרע"ק. וכן בפ"ח מהלכות טומאה אוכלין הלכה ע"ז פסק כרע"ק. וכן בפ"ו מהלכות ט"א הלכה י"ג עיבה שגילוסה אינו חיבור שאין לך דבר שמחבר את האוכלין אלא שבעה משקין בלבד. וא"כ גם מ"ש הב"י דרמב"ם גם במ"פ מחייב. מדלא אמר בהדיא שפטור. הסברה כשיפוך. דמדינה לטון המושגה מי פירות. ונקיט אלו שהם מושגעה משקין מכלל דמ"פ פטור. ואי אחרת דלהרמב"ם אין סברה לחלק ביניהם. ליהא שרי הוה עצמו מחלק ביניהם לענין טומאה. ש"מ דוקא בהני מחייב. מיהו אפשר לומר דרמב"ם רפויי מרפ"ה בידו. א"ס כריב"ח א"ס כר"י. ע"כ לא פסק במי פירות כלום:

ו) ונראה ליישב. דטעם קולא דאינו שיה בכל עפי' מה דאמר' במ"י ה"ה (כ"ט.) דמי שהינו מחויב בדבר אינו מוליא אחרים ומי שמחויב בדבר העפי' שילא מוליא. משום דחשיב בר חיוב משום ערבות. ע"כ דמי שאינו מחויב בדבר אינו ערב. וע"כ עשה השוה בכל הכל ערבים. ואינו שיה בכל אוחס שאינס מחויבים אינס ערבים. וע"כ השוה בכל חמור. דוחה לעשה דרבים חמור נגד עשה דמיד. דהשוה בכל הכל מלווים שיעשה זה המלוה:

ד) אך ברמב"ם הלכות חזן ונלה דמלה שגלושה במי פירות יולא בה ידי מלה. ולא חשיב מלה עשירה. ואינו מוכן העטם. ובדל"י יש מ"ש יקרים עשר ידות מ"ן שמן ידבש. אך לפי הירושלמי דאין מ"פ מחזרין יש ליתן בו טעם נכון. וגאמר דודאי ברמב"ם חייבי ג"ס מ"ס. דחליב ודל"י אינו יולא בה

ז) והנה צריך להבין הא דא"ס בעלה קנה כיון שגזרו אטו ביאה שני' ופטרוהו הכמים מיבוס ו"ש כח ב"ד חכמים לפטרו מ"מ אין דוחה הל"ת. וי"ל

17

שלי קודם גילגול ואין ראוי לאסור אכילת קבע דאינו דומה לחבואה קודם מירוח. משיה לריך לטעמיה דשלה יערים. והנה לקמן במשנה כיון שהיא נוהגת את המים מגבהת חלה. מצוהר דחל שם חלה עליי קודם גילגול. ואיכ מה זה שאמר הראש דאינו דומה לחבואה קודם מירוח. וליל טעמיה דשמה יערים:

ב) ונ"ל דהנה חיוב חלה לריך שיטור חמשת רבצים. והמפריש מן הקב אינו חלה כדמקן פ"ד משנה ד'. ונראה לי שאם הי' תמילה שיטור ואח"כ חלקו. אם חלקו לאחר גילגול והפריש ודאי הוה חלה. שהרי נתחייבה בשעה כשהי' בו כשיטור. אבל חלקו קודם גילגול והפריש לה הוי חלה שהרי אם יגלגל החיט לא יתחייב. ממילא אם הפריש קודם גלגול לה הוי חלה. ואין לומר דכיון שחל עליו מורת הכשר חלה לא פקע. דליחא שהרי לענין תרומה אם הכניסו דרך טרקסמון ונפטר. אם הפריש לא חל עליו תרומה כצוהר בריטב"א יומא (י'): צדיה דילמא. ומותר באכילת קבע כמיש החוס' מנחות (כ"ז): בשם רב' אפרים. והכריע הרשב"א בשו"ת סימן שס"א טוה"י עיי"ש. הי"נ בזה כיון שחלקו ונעשה פחות משיטור. הדין כאילו לש תמילה פחות משיטור. דאם הפריש אינו חלה ומותר באכילת קבע ועיין מנחות (ע'). שזולה שמרחה בכרי ושהלה וקרא עליי שם תרומה במחודר מהו עיי"ש. ומצוהר שאם לא מרחה ושהלה כשיטור דלא חל עליי שם תרומה. הי"נ בזה:

ג) וע"כ ס"ד שיותר לאכול מונה קבע שיטור טעוה. דהוא פחות משיטור מיג' בי"ס ומחש. דבשלקח כשיטור טעוה מן העיסה פקע מזה שלכה. מורת הכשר חלה כגיל כיון שנעשה חלי שיטור לחלה. ודוקא בתרומה אסור אכילה קבע דאין שיטור לתרומה. ע"כ לריך לטעמיה מפני שמערים. ולפמי"ש נראה דסיפא דכיון שנוהגת את המים מגבהת חלה. לריך שהיה קוראה שם קודם שהגביהה. שאם היה מגבהת תמילה נעשה זה חלי שיטור ונפטר. ואי אפשר שיחול עליו שם חלה:

ד) שם נלגעה בחטים וכו' האוכל ממנו חייב מיתה. דעה רש"י ב"מ (פ"ט). דליבה אחר גלגול. וכן דעה רמב"ם ב"מ (ע"ג). שפי' הירושלמי לש הין עירם לא. עירם היינו גילגול. ומוטיין דברייהם לדברי הרמב"ם צפי' המשנה עד שהתגלגל תהערב ונבטיק דברי רש"י שם דלישה אחר גילגול נראה דכ"ל דהא דאין הפועל אוכל בדבר שנתורה מלאכה היינו אחר גמר מלאכה. אבל בשעת גמר מלאכה אוכל. וע"כ הלישה אחר גמר מלאכה וגילגול קודם הלישה. שאם לישה היינו גלגול הלוא בשעת גמר מלאכה אוכל. ובהו' נראה שחולקים על זה שכתבו דהא דנקט החופה מושם דכשאין שם לישה הא מחייב בחלה. הנה דכ"ל דאין הפועל אוכל אפי' בשעת גמר מלאכה אף הרי"ב כתב בשם הערוך שפלוס ומגלגל יפה. הנה הגלגול אינו קודם לישה עכ"פ:

ה) שם במשנה כיון שהיא נוהגת את המים מנחה. חלה ובאבר שיהא שם חמשה רבעי קמח. פי' בקמח שנתערב במים דהוה שיטור חיוב ובמשנה דייקנית גרסינן ובלבד שלא יבא וקאוי לקמח שלא ננט במים. הרי"ש. ובסוף המשנה הביא ירושלמי דמתיתין

משום דאינו בא לירי תימון. וכן הביא במלחמות פסחים ירושלמי יכול יואל ידי חובה ברבוכה ח"ל ושמתחם ילאכה זו שא"ל שימור. וע"כ ביש מים ג"כ. וצ"ן שמן ודבש נתמעט משום מלה עשירה. וע"כ דוקא כהני שמחברים הקמח ליטעות עיסה. והרי היין והשמן והדבש מגוף העיסה והרי גוף המלה עשירה. אבל מ"פ שאין מגוף המלה קשיב כאילו טבל המלה ביין דטעם המלה אינה עשירה:

ו) והראב"ד שם כתב נראה שלמד זה ממלה מחובלת. וליחא דהתם שחבלה לאחר שנאפית עיי"ש. נראה דהראב"ד פירש ג"כ דברי הרמב"ם דמ"פ אינם מחברים ואינם מגוף העיסה והמים לתבלין. וחולק הראב"ד דאפי' בחבלה קודם שנאפית פסולה. מ"מ מצוהר הרמב"ם וראב"ד דכ"ל מ"פ אינם מחברים. ורמב"ם סמך מדכה יין שמן ודבש דווקא. וכבר גילה דעתו בהלכות חמץ ומלה דמ"פ אין דומין ליין שמן ודבש. ע"כ לא הולך לפטור בפירוש. בשגס דחלה בזממיה דרבנן. ולא נחמיר בלא ראי':

ז) וראיתי לרדב"ו שהביא ראי' דנאפית ביין שמן ודבש חייב מדוהורך לפסול במלה משום לחם עוטי עיי"ש. ואינו מוכן דהאי ע"כ עם מים. דאלי"כ טיפוק ל"י דא"ל שימור וכמיש הרמב"ן בשם הירושלמי ברבוכה:

ח) ונראה ליישב עפ"מיש הראב"ד פ"א מהלכות יו"ט בטעם איסור קלירת ירק ביו"ט. דיש בירושלמי אף אשר יאכל לכל נפש וסמך ל"י ושמתחם שהו' מלאכה בתלוש. וכתב הה"מ טעם הרמב"ם יותר נכון שטעם ראב"ד לא מהפיק אלא לקלירה. והקשה הלח"ט על הה"מ דהא מושמתחם נתמעטו כל מלאכות שקודם לישה כמצוהר בירושלמי. ובאמת שכן מפורש בירושלמי מינין שאין צוררין ואין עומתין ח"ל ושמתחם ומ"מ דברי הה"מ נכונים. דהראב"ד עלמו מצוהר דלא נתמעט אלא קלירה שאינו מלאכה תלוש. והיינו דלגמ' דידן דשיטור משעת קלירה. הרי טיבף לאחר קלירה התחיל השיטור ואבל לא בשעת קלירה כמיש הראב"ד ב"מ המים דעים סימן כ"ז ז"ל שימור דמלה חשעה גורן מ"כ מהפכי כ"פין ולפי זה הירושלמי דמעט מושמתחם כל המלאכות שקודם לישה. ע"כ ס"ל דא"ל שימור רק משעת לישה. וע"כ י"ל דלא קשיב שימור אלא משעה שחל עליו מים לריך שימור. וע"כ ממעט הירושלמי רבוכה מושמתחם. ואזיל לשיטתו. אבל לדין דס"ל שימור מעידן קלירה. הרי דשימור שלא יבוא מים שימור הוא. אי"כ גם בנילוש ביין שמן ודבש שייך שימור זה לעולם. הא דמעט עיסה שנילושה ביין שמן ודבש משום מלה עשירה בלא מים הוא. כן כ"ל ליישב דברי הרדב"ו. אף עיקר דבריו שהולך להביא ראי' אינו יודע למה. דפשוט שלקח הרמב"ם מריב"ל בירושלמי דשנעה משקין מחברים וכמו כן פסק בהלכות אבות העומאה כ"ל:

סימן תכר

א) פרק ג' משנה ה' איכתיין עראי מן העיסה עד שהתגלגלה. בירושלמי אבל קבע אסור מפני

(18)

קולפתן והמשיקין דלעיל"ט דין הכבש ידונו בו וכן שלף וכן זה הנוהג בדברי רבי וכן
באן טיר לפי והסופחה כפי טיבה דין אפרק על המטה דהיי"ט אפי"ט
שלך חזירו עד שיגיע לבקר ויהי"ט אפי"ט שלך כלומר אפי"ט שרץ קלה דרבינו שמעון
קולפתן חזירו עד שיגיע כלומר עד שיהא אפיו חריץ כפי גדלו שיהא יכול לטול הקלפס כד
כל לוקי סוס לוקי עיר:

ב בציצה מטונגלה וב"ו משנה פ"ב דעוקין
והנה שבתה ולת הנבל וכו'. הוספתה
דבריו למה שהיה המוקד ביהוה בקליפתה מלשון
מכל עשו שהיו לטון טעור ולפטר לפי שיש
לשון חלפין כלומר שמתן כח חלפין בעודה בקליפתה
שנת לו שלא לקלפה לנמח נשכוחה כד להלן
נבטלן טעל קליפתה. והנה שכנה על שם זה
מה וכו'. והנה פירק ב' דעוקין ע"כ:

ג צמר שרשיה כבשית וכו' עד ריקה
הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ:

ד הרומון שפ"דו וכו' משנה פ"ב דעוקין
ה הרומון ט"ל חזרו וכו' הוספתה
פ"ב דעוקין ע"כ:

ו מלפפון שהחבו וכו' אפילו אמר הגוי
אני איבד שחרתי וכו'. הוספתה
פ"ד דעוקין ע"כ ויש להוסיף על גירסא זו שיהא
הספק כמה עשיתי כמשהו בני שאל דין איבד
שהחלו בו חיי חזיר ונרמס ר"ש בהוספתה
נידוהו יום יום עד נרמס או דהיי"ט המלך לפרק
המקום ולא הטייל עמה חזיר זה לא כלל השילוש
נידוהו חיי חזיר זה לא וימנעו לומר כל המלאך
בלא ענה עמו חיי חזיר זה הנה עולה יאפי"ט
שהוא פ"ד ויהי לוי לנרמס קמא לא אלא כיומא
דמלתא דהיי"ט וכו'. והנה פ"ב דעוקין ע"כ

ז חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
מ"ט חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

ח חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
יהי"ט חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
שהוא פ"ד ויהי לוי לנרמס קמא לא אלא כיומא
דמלתא דהיי"ט וכו'. והנה פ"ב דעוקין ע"כ

ט חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

נבטלו יום וכו'. פירק חמור והדורע נראה דר"י כפי חזקתו כיון שאמר דבריו כשהם וכן
מיומיו. ומ"ט אמוס אפיו בלא זה היה שורה. פירוש שהולכוס בו להחיות ובלא זה היה
שילתה אפיו יעלה בו הח חמור:

יא האנווים שקצו וכו'. משנה פ"ב דעוקין. ומ"ט אפיו היו לפניו ק' סד וכו'.
בהוספתה פ"ב דעוקין ע"כ:

יב חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

יג חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

יד חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

טו חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

בצורה נבטלו יום וכו'. משנה פ"ב דעוקין
והנה שבתה ולת הנבל וכו'. הוספתה
דבריו למה שהיה המוקד ביהוה בקליפתה מלשון
מכל עשו שהיו לטון טעור ולפטר לפי שיש
לשון חלפין כלומר שמתן כח חלפין בעודה בקליפתה
שנת לו שלא לקלפה לנמח נשכוחה כד להלן
נבטלן טעל קליפתה. והנה שכנה על שם זה
מה וכו'. והנה פירק ב' דעוקין ע"כ:

ג צמר שרשיה כבשית וכו' עד ריקה
הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ:

ד הרומון שפ"דו וכו' משנה פ"ב דעוקין
ה הרומון ט"ל חזרו וכו' הוספתה
פ"ב דעוקין ע"כ:

ו מלפפון שהחבו וכו' אפילו אמר הגוי
אני איבד שחרתי וכו'. הוספתה
פ"ד דעוקין ע"כ ויש להוסיף על גירסא זו שיהא
הספק כמה עשיתי כמשהו בני שאל דין איבד
שהחלו בו חיי חזיר ונרמס ר"ש בהוספתה
נידוהו יום יום עד נרמס או דהיי"ט המלך לפרק
המקום ולא הטייל עמה חזיר זה לא כלל השילוש
נידוהו חיי חזיר זה לא וימנעו לומר כל המלאך
בלא ענה עמו חיי חזיר זה הנה עולה יאפי"ט
שהוא פ"ד ויהי לוי לנרמס קמא לא אלא כיומא
דמלתא דהיי"ט וכו'. והנה פ"ב דעוקין ע"כ

ז חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
מ"ט חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

ח חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
יהי"ט חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
שהוא פ"ד ויהי לוי לנרמס קמא לא אלא כיומא
דמלתא דהיי"ט וכו'. והנה פ"ב דעוקין ע"כ

ט חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

י חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

יא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

יב חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

יג חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

יד חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

טו חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

טז חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

טז חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

יז חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

יח חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

יט חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

כ חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

כמו חבל וכן הבעלים שחזרין בדרך הואת "הרי אלו חזיר.
החזיר לפרק באנוים ולפול בבעלים אין השאר חזיר. אפילו
היו לפניו מאה בור אין כולן חזיר שהרי חזרתי שדעתי לפרק
הכל. י"ב קריעה של שום שנפלו משקן על אחד מהן היא
טמא ויחזרו וסודו שאין חזירי אדם חזיר לכל דבר. וכן
אתרוג שנפטר ותחבו כבוש או בקיסם אינו חזיר: **יג** עיסה
שלשה בני פירות אינה חזיר. שאין לך דבר שמהר את
האובלין אלא שבעה משקן בלחד. י"ד המשקן איבדן זה בזה יקבעו בין הדיבית והתמדים והתמדים שבעת יעשאו גוף
אחד אין חזיר. לפיכך יעגיל של דבילת שנפלו משקן בטמאין על פקעתי הרי זה נטמא ממש משקן שחזרו חזיר והשאר
טהור: **טו** התמדים והתמדות ששלקן יעשאו אדם הרי זה חזיר: **טז** חזירים ששלקן יעשאו אדם אחד הרי זה חזיר. וכן
מיני שמתחילה לא נתן למעטן אלא על מנת שינתק זה מזה. לפיכך שרץ שנמצא על אדם של חזיר זה חזיר ושעשאו שני
ביתן נה אחד אפילו נגע בשעורה חכך בטמא שהכל נהך אחד. היתה לו אדם של חזיר יעידו להפכה בין שרקע בה את
החרר אפי"ט שיש בה גשמים הרבה אין חזיר. ואם מהפכה נעשו אדם אין חזיר: **יז** איבד פירות שהיו כולן בבינה ודבק

היה חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

היה חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

היה חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

היה חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

היה חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

א חלולת או כפרים שחנקו וכו'

ב חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

ג חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

ד חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

ה חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

ו חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
הוא חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
כמה דין חמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
אפילו שחמור זה חמור זה חמור זה חמור זה
ו הוספתה פ"ב דעוקין ע"כ

שיל"ת

ספר

חתם סופר דרשות

השלם המפואר

דרך רביעי: שבת הגדול, פסח, שביעי ואחרון של פסח, ספירת העומר, שבועות, מגילת רות.

מרבינו משה ספרא רבא, גאון ישראל וקדושו, רכבו ופרשיו, בוצינא קדישא, הסידא ופרישא, ריש מתיבתא וריש גלותא, מאוד ישראל, רבן של כל בני הגולה

רבינו משה סופר זצוק"ל בעל שו"ת וחידושי חתם סופר

אב"ד וריש מתיבתא דק"ק דרעזניץ, מאטערסדארף ומשם עלה ונתעלה לעיר ואם בישראל ק"ק פרעסבורג המעטירה, ושם הלכת מחזקק ספון, זי"ע

יוצא לאור במהדורה חדשה, מושלמת ומפוארת, באותיות מאירות עינים, בתוספת דרשות, תיקוני טעויות על פי הגהה מדוייקת מכתבי יד, כותרות משנה, קיטוע ופיסוק, פתיחת ראשי תיבות, תוספת אלפי מראי מקומות, ציוני השוואות, הערות והארות.

על ידי מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי יד
ע"ש החתם סופר ז"ל
עיה"ק ירושלים תובב"א
תשע"ה

מהדורת נוסענצווייג

הוצאת ספרים
מכון חתם סופר
ירושלים

גילוי שכונה
 להכות פרעה
 היה צורך גחל
 להסיר הקליפה
 ולגלות העטרה
 להיות לנו
 לעינים

רמוז כי
 שמחתנו כטאו
 שותקים ואל הי
 עושה בקרבנו
 נפלאות

ע"ד ה' ילחם לכם ואתם תחרישון (שמות י"ד י"ד). וזהו דצ"ך עד"ש באח"כ, [נדצ"ך השמחה, עד"ש אנו מחרישים, באח"כ וד' נלחם לנו ב'היות אל' ח"י ב'קרבנו . עושה נפלאות], וק"ל לא.

פסח שהיו אבותינו אוכלין בזמן שבית המקדש היה קיים על שום מה.

רק במצרים או בביהמ"ק ששם גילו שכונתו תהנה בל לבוט מלאך יש מקום להקריב ק"כ ולא בה"ל

י"ל שאלתו מאי טעמא אכלוהו דוקא בזמן שבית המקדש היה קיים ולא גם בזמן הזה, שהרי תחלת עשייתו היה במצרים בחו"ל אם כן ככה היינו יכולים לעשות גם בכל שנה בחו"ל. והתירוצ על זה כי זוכח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו (שמות כ"ב י"ט), פירושו ידוע מפירוש רמב"ן על התורה ל"ב והזכרנו כבר ל"ג, לכן בבית המקדש ששם גילוי שמו ית' ואינו מלוכב במלאך ושר, שם מקום הקרבנות ולא זולת, אמנם אז במצרים ועברתי אני ולא מלאך היו יכולים להקריב, משא"כ בחו"ל. וזהו מרומז בתירוצ על שום שפסח וכו' שנאמר (שם י"ב כ"ז) ואמרתם זבח פסח ליה"ו דייקא, בלתי לה' לבדו, אשר פסח הוא בעצמו על בתי בני ישראל, כי הוא המבחיך משא"כ המשחית וק"ל.

מצה זו שאנו אוכלין על שום מה. י"ל דר"ל כיון שהוא זכר לעבדות

מצה מניין הבא לדי חינוך, לרמוז על היות שלא הספיק בציקם להחמיץ עד שגאלם הקב"ה

שאכלנו פרס מצה מבית המלך ל"ד, אם כן יותר ראוי לעשות מעיסה שאינו יכול לבוא לידי חימוץ, ולמה דוקא מצה זו ממין שיכול לבוא לידי חימוץ (פסחים ל"ה ע"א). והתירוצ לרמוז גם החירות שלא הספיק בציקם להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם, ואם כן בעינן דוקא ראוי לבוא לידי חימוץ לה'.

ועד"ן יאמר נמי מרור זה דוקא שאין לו שם לווי (סוכה י"ג ע"א), ומה בכך כיון שהוא זכר למרירות בעלמא מה לי שם לווי או לא. וי"ל התירוצ על זה כי היה מרירותן של מצרים כולו מרור, ר"ל לא מרירות נשמה בלא גוף ולא גוף בלא נשמה, כי עבדו בגופינו, וגם הסיתו אותנו לעבודה זרה זה מרירות הנשמה, וגם לא היתה שום עבודה שעשו להנאת עצמם כי אם רק לפרך גופינו כדכתיב (נחמ" ט"י) אשר הזידו עליהם ל'.

וזהו וימררו את חייהם, הנפש, בעבודה קשה אמרו חז"ל זה עבודה זרה ל', וגם החומר, בחומר ולבנים, וגם כל עבודתם אותנו היה בפרך, נמצא לא היתה למרירותם שום שם לווי, לכן נקח מרור שאין לו שם לווי - ונראה לכן נקח דוקא מין זרעים (פסחים ל"ט ע"א),

מרור שאין לו שם לווי כי היה מרירותם כולו מרור, מרירות הגוף ומרירות הנשמה ולא להנאת עצמם כלל

מרור מין זרעים ע"ש רבבה כצמח השדה נהניך

לא. הושלם מהגדת חת"ס. לב. ז"ל שם: 'בעבור שהזובחים למלאכיו יחשבו לעשות חפצו שיהיו הם אמצעיים להפיק להם רצון מאתנו... על כן אמר בלתי לה' לבדו'. לג. עיין חת"ס עה"ת יתרו צ"ב ב' ד"ה ויקח (מסנה זו תקס"ב), וע"ע תו"מ משפטים קט"ז א' ד"ה זבח. לד. עיין רמב"ן שמות א' י"א. וראה גם ילקוט רמז דנ"א. לה. ע"ע לעיל פסח דרוש א [גרמט א] ד"ה ובוה. לו. ראה רמב"ן בראשית ט"ו י"ד. לז. ראה שמו"ר ו' ה' עה"פ ולא שמועו אל משה מוקצר רוח ומעבודה קשה (שמות ו' ט'): "היה קשה בעיניהם לפרוש מעבודה כוכבים" - ביאור זה על קרא דזמררו את חייהם מצינו גם באלטיך שמות א' י"ד. בדרושי הצל"ח דרוש מ"ח ד"ה מרור, ובכלי יקר שמות א' ט'.

טעם איסור כל מלאכה שקדם להיתר אוכל נפש - בוי"ט של פסח מצרים

כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם (שמות י"ב ט"ז). רש"י פירש לא יעשה על ידי אחרים. והקשה מורי **בהפלאה** (פרשת בא ד"ה כל מלאכה) אם כן גם יעשה לכם גם כן על ידי אחרים והלא אוכל נפש מותר על ידי עצמו. על פי דרכנו נ"ל לפרש באופן אחר בעזה"י. בתחלה נחקור מאי טעמא ביום טוב זה של פסח אוסר תחלה כל מלאכה ושוב הטיל תנאי אך אשר יעשה לכל נפש, ובשאר יום טוב בפרשת אמור ופנחס ביאר מלאכת עבודה מה שעבד עושה לרבו קצירה וטחינה אבל אוכל נפש מותר, ומה טעם שינה בזה.

בוי"ט של פסח מצרים היה ראוי מצד קדושתו לאסור כל מלאכה

וי"ל דכל יום טוב אין קדושת היום כל כך לאסור מלאכה כלל, והיה ראוי להיתר כל המלאכות כמו בפורים, אלא משום זכר ליציאת מצרים שנפטרנו מכל מלאכות שעבד עושה לרבו, אבל מה שהרב עושה בעצמו לא אסר מעולם. אך ימי פסח בימי צאתנו ממצרים לא היה צורך לעשות זכר ליציאת מצרים שהרי בזה היינו עוסקים, אך אותן הימים היתה קדושתן מרובה כל כך כשבת ויום הכפורים שראוי לאסור מלאכה מצד קדושתן, משום הכי נקרא יום ב' של פסח ממחרת השבת (ויקרא כ"ג י"א), וראוי לאסור כל מלאכה, אך מצות עשה של

שמחת יום טוב דוחה ומותר אוכל נפש. נמצא א"ש בשארי ימים טובים כתיב מלאכת עבודה שטעם האיסור הוא משום שהוא מלאכת עבד, אך בראשון וז' של פסח מצרים אמר בהפוך כל מלאכה לא יעשה, אך טעם ההיתר משום אשר יעשה לכל נפש כי מצות שמחת יום טוב דוחה.

ולבוא אל המכוון בעזה"י נקדים עוד דכתיב להלן (י"ב ל"ד) **וישא**

קרא קמ"ל דגם כליל הפסח לא אפו לצידה

העם את בצקו טרם יחמץ וגו' כי גורשו ממצרים וגם צדה לא עשו להם. צ"ע דהול"ל בהיפוך צדה לא עשו להם וגם בצקם של אותו היום לא החמיץ. וי"ל דיכול להערים קודם שסעד ולאפות ולבשל (ונמלך) [ולימלך] אחר כך ולומר זה איני אוכל היום אלא אבשל קדירה אחרת וכן לאפות, נמצא כליל פסח במצרים שרצו לאפות לצידה לדרך רצו להערים לאפות איזה עיסות לדרך ואחרונה אותו שהוא צורך היום, ואירע נס שאפילו הראשונה לא הספיק להחמיץ, ואם כן הוה ס"ד שכבר עשו ואפו לצידה והאחרון לאותו היום לא הספיק להחמיץ, קמ"ל בצקם של היום טרם יחמץ וגם צדה לא עשו להם מקודם וק"ל.

אוכל נפש הותר בפסח מצרים אך בפועל לא הספיקו

נמצא ראוי היה לאסור כל מלאכות אלא שהותר אוכל נפש, וראוי

היה שיעשו שלא הספיקו כל מלאכה לו יעשה, אלא א

בעזה

העבדים הגדולים אומרים שמע ישראל באהבת עולם אמיתית

צו (ויקרא ו' כ ולדורות : היה צריך לו כים (תו"כ צו א יום יום נעשה רמו תת"מ), על בא י"ו יכול מ ביום ההוא, ינ לומר בעבור זה מונחים לפניך, כדיוטגמא ישן מצרים, על כן ל שיש מצה ומרו לא כן עבדים אשרינו מה ט גורלינו וכו' שא ואומרים פעמיים וכו', רצונו אשר אומרים פעמיים הגדול, והיה ראו ומ"מ אנו אומרי באהבת עולם תחלת קבלת

א. תיבה זו ליהא ב הגדול דרוש

יח. עיין מ"מ פ"א מהל' יו"ט ה"ה, וברמב"ן ויקרא כ"ג ו' בשם הר"ת. וע"ע ח"י כתובות ז' ע"א (נ"ו א) ד"ה וקרא, ובמצוין שם. וראה גם שו"ת שאגת אריה סוף סי' ק"ג. יט. כ"כ המ"מ שם, עיי"ש. כ. עיין בטוש"ע או"ח סי' תק"ג ובנו"כ שם. כא. פ"י שרצו להערים ולאפות כמה עיסות לצידה לדרך, ועיסה אחרונה לצורך יו"ט, אלא שתיכף משעשו עיסה הראשונה גורשו ממצרים. כב. לולא אמרו "וגם צדה לא עשו להם". כג. ע"ע לעיל שבת הגדול דרוש ד [י"כ א] ד"ה אמנם.